

(ONLINE) ISSN : 2321-4953

International Research Fellows Association

IRFA
YOURS GLOBAL IDENTITY

RESEARCH JOURNEY
(ONLINE) ISSN : Coming Soon

[Home](#)

[About IRFA](#)

[Editorial Board](#)

[Advisory Board](#)

[Review Committee](#)

[For Authors](#)

[Contact Us](#)

2015. ... Welcome to International Research Fellows Association (IRFA)

[View Articles](#)

Select Month* :

Jul

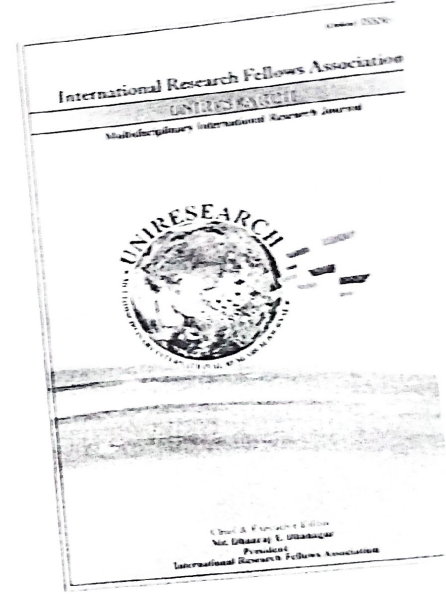
Select Year* :

2015

Show

[Download Cover Page](#)

	Title	Download
UNIRESEARCH JOURNAL	Editorial Board, Advisory Board Review Committee & Index	
Dhanraj T. Dhangar	Editorial - संपादकीय	
Dr. Shivaji Hodage	लोकसाहित्य संकल्पना व स्वरूप	
Dr. Nitish Sawant	मराठी स्त्री लोकगीतांचे स्वरूप	
Dr. Nivrutti Misal	लोकसाहित्यातील भटकी जमत	
Dr. Madhukar Mokashi	नेट वरील मराठी लोकसाहित्य	
Dr. Suhaskumar Bobade	जागतिकीकरण आणि भटक्या - विमुक्तांच्या बोर्लीचे अस्तित्व	
Prof. Bhausaheb Gavhane	लोकसाहित्य : लोकतत्व व स्वरूप	
Dr. Sant Shendage	कालपुरुष श्री विठ्ठलपंत : लौकिक-अलौकिक	
Dr. Rushibaba Shinde	वारकरी संप्रदाय : एक आकलन	
Prof. S. S. Kambale	मध्ययुगीन मराठी साहित्यातील संतांची भक्ती	
Dr. Vaishali Bhalsing	महानुभावांच्या बहुभाषिक साहित्याची पार्श्वभूमी	
Dr. Ramleela Pawar	मराठवाड्यातील ग्रामीण कथेचे बदलते स्वरूप	
Dr. Ranjana Kadam	ललित गद्य लेखनातील वाडमयीन विशेष	
Prof. Balasaheb Gayake	ग्रामीण साहित्य समीक्षा एक आकलन	
Prof. Dilip Jadhav	मराठी ओवी गीतांतून व्यक्त झालेले देवी-देवतांचे चित्रण	
Prof. Ku. Madhavi Pawar	ग्रामीण साहित्य प्रेरणा	
Prof. Vipin Vairat	अण्णाभाऊ साठे यांच्या कादंबऱ्यांतून चित्रित झालेली दलित स्त्री	

Dr. Mahavir Kambale	१९७५ नंतरचे मराठी दलित नाटक	✓
Dr. Mangala Hande ✓	शेतकऱ्यांच्या वेदनेची लय पकडणारी १९८० नंतरची कविता	✓
Dr. Baburao Upadhye	नव्वोदत्तरी ग्रामीण कथा	✓
Dr. Madhav Bhosale	जगतीकीकरणाचा मराठी कवितेवरील परिणाम	✓
Prof. Sukumar Aawale	स्वातंत्र्योत्तर मराठी कादंबरीची वाटचाल	✓
Prof. Balasaheb Sonawane	मराठी साहित्यातील दलित लेखकांचे ललित गद्य	✓
Prof. Dnyaneshwar Khillari	ललित गद्यातील सामाजिकता	✓
Dr. Babasaheb Naik	स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप आणि भूमिका	✓
Dr. Pravin Sasane	साठोत्तरी दलित साहित्य : एक समालोचन	✓
Ms. Swapna Patond	साठोत्तरी मराठी साहित्यातील स्त्रीवादी साहित्याचा अनुबंध	✓
Prof. Shubhangi Baravkar	मराठी साहित्य समीक्षा	✓
Shinde R. D.	मराठी भाषेची अस्मिता आणि अस्तित्व	✓
Dr. Rajendra Thorat	मराठी कादंबरीचे माध्यमांतर	✓
Prof. Sanjay Salunkhe	भाषिक परिवर्तन : ध्वनी परिवर्तन / उच्चारप्रक्रिया	✓
Prof. Ranjana Gholap	मराठी साहित्यातील अनुवादित कन्नड नवकथा व समाजदर्शन	✓
UNIRESEARCH JOURNAL	NEWS LETTER- मराठी विशेषांक भाग -२ - ऑगस्ट २०१५	✓

१ कवितेचा आरंभ लोकवाङ्मयात शोधावा लागतो. श्रम हलकं करण्यासाठी म्हटले जाणारे लोकगीत यांचे काही उल्लेख हाल्याच्या 'गाथा सप्तशती' मध्ये दिसून येतात. त्यानंतर प्राचिन वाङ्मयात संत पावता माळी, संत तुकाराम महारांच्या अभंगवाणीत कृषीजीवन प्रकटताना दिसते. त्यानंतर महात्मा फुले, कृष्णराव भालेकर, मुकूंदराव पाटील यांसारख्या कविंनी केलेल्या रचना उल्लेखनीय ठरतात. कवी श्री दत्त यांच्या काही कविता उल्लेखनीय आहेत.

जीवनात गीताची सुरुवात झाली तिच मुळी शेतकरी गिताने लोकगीताने या लोकगीतालाच आत्मनिष्ठ निष्ठ रूप आले आणि त्यातूनच पुढे आडाखे (नियम) तयार झाले. समीक्षकांनी विविध व्याख्यांमध्ये श्रमपरिहार, लोकभाव व्यक्त करणारे गीत आत्मनिष्ठ काव्यात विराजमान झाले.

मिमांसकाने "खरोखरच शब्द आणि अर्थ म्हणजे काव्य" असे म्हटले आहे. तर एडगर अॅलन पो या र्चाची (शब्दव्दारा) लयबद्ध निर्मिती म्हणजे काव्य असे म्हटले आहे. तर मला वाटते 'मानवी मनाचा कट उत्स्फूर्त हुंकार म्हणजे काव्य होय. ते लय ताल रमणीयता घेऊनच जन्माला येते'.

२ अंधश्रद्धा दूर करून डोळसपणे लोकांना अध्यात्माचे ज्ञान देण्याच्या हेतूने प्राचिन मराठी काव्याची सून येते त्यात ज्ञानेश्वराची ज्ञानेश्वरी हे भावपूर्णतेने प्रकट झालेले भाष्यकाव्य आहे. मानवी जीवनाच्या जी समर्थता आणि कर्मशीलता व्यक्त करणारे मानवी जीवनाला मानवतेचा वसा देणारे ते भाष्यकाव्य हा वारसा पुढे संत नामदेव, संत एकनाथ, संत मुक्ताई, संत तुकाराम अशा अनेक संतांनी चालविला गौळणी अशा लोकभाषेतून सामान्य माणसांना उपदेश करत संतांचे कार्य चालले होते. असे दिसून येते रंग गडद करीत पंडितीकाव्याच्या रचना झालेल्या दिसून येतात.

३ च कीर्तने, भारुडे, अभंग या भक्ति रचनेबरोबरच लावणी आणि पोवाडा या काव्यांना अधिक बहर पेशवेकालाच्या उत्तरार्धात इंग्रजांच्या आगमनामुळे इंग्रजी वाङ्मयाचे आगमन झाले. वेगवेगळे स आले. मराठी कवितेचे स्वरूप बदलले या बदलत्या कवितेच्या स्वरूपाची विभागणी प्रा. रा. श्री. जोग केली आहे. त्यांच्यामते, " १८४० ते १९६५ या सव्वाशे वर्षांच्या कालावधीत काव्यदृष्ट्या चार कालखंडे झाली आहेत. १८४० ते १८८५ याला मी क्रांतीपूर्व काल समजतो. मराठी कवितेत १८८५ ते १९२० या क्रांती झाली असे माझे मत आहे. या क्रांतीची काही तयारी अधिच्या काळात चालली होती म्हणून पूर्वतयारीचा कालखंड.... १९२० ते १९४५ याला रविकिरण मंडळाचे युग अथवा काल असे म्हणू शकतो. चौथा आणि शेवटचा कालखंड म्हणजे १९४५ ते १९६५ याला मर्ढेकरांचे युग अथवा क्रांतीचा कालखंड ठरले."

४ ८५ हा पेशवाईच्या उत्तरार्धाचा कालखंड होय. अध्यत्म, भक्ती, कृतार्थता हा मानवी जीवनाचा ऐहिकता इकडे झुकलेला दिसून येतो. तरीही या कालखंडात १८८७ मध्ये महात्मा फुले यांच्या या काव्यनिर्मितीचा उल्लेख करता येईल. मानवतावादी आधुनिक दृष्टीकोनातून या काव्याची मूल्ये. संत तुकाराम महारांचा वारसा सांगत येणारी 'अखंड' ही रचना आधुनिक ग्रामीण कवितेशी मनाविषयी चिंतन करते म्हणून सामाजिक व साहित्यिक क्रांतीची पहिली मशाल ख-या अर्थाने से म्हणता येईल.

संवेदनशील ग्रामीण कविता या काळात निर्माण झालेली दिसून येते. वरील सर्वच कवींनी बदलत्या गतीमान खेड्याचे चित्रण कवितेतून करण्याचा प्रयत्न केला आहे. शेतक-यांच्या व्यथेसह सर्वच विषय मांडताना हे कवी दिसतात. तसेच बहिणाबाईंच्या कवितेशी नाते सांगताना त्यांची कविता, ओवी, अभंग, लोकगीत, भारुड, लावणी अशा विविध शैलीकालाव्युहांच्या जवळीक साधताना दिसते. नागनाथ कोल्तापल्ले म्हणतात, “ गेल्या २५ वर्षात उदयाला आलेल्या कवींना जीवनासंबंधी नवे भान आलेले आहे. भोवतीचे विद्रूप वास्तव त्यांना नेमके कळलेले आहे. या शक्तीचा विमोह केल्याशिवाय चांगले जगणे वाटयाला येणार नाही. यावरही त्यांचा ठाम विश्वास आहे. त्यासाठी आवश्यक असणारे विचारव्युह त्यांना नीट कळलेला आहे. १९८० नंतरची ग्रामीण कविता आणि त्यापूर्वीची ग्रामीण कविता यात भेद नसत नाही; तर तो दुःखानुभवाच्या तीव्रतेच्या मुद्दयांवर करता येतोच; पण विचारव्युहाच्या मुद्दयावरही करता येतोच. तेव्हा प्रार्थनेमुळे प्रश्न सुटणार नाहीत. तो केवळ भाबडा आशावाद असतो, याची जाणीव या नव्या लेखक कवींना आली आहे. म्हणून या कवींच्या जीवनाकलनाच्या मागे एक ठोस असे विचार विश्व असते. याची जाणीवही ही कविता साधताना येते.

१९६० नंतर निर्माण झालेल्या स्वतंत्र महाराष्ट्राच्या अस्मितेने ग्रामाच्या बदलत्या अस्मितेला काय दिले? याचा प्रश्न घेताना जागे होणारे कवींचे आत्मभान नाराजी व्यक्त करताना दिसते. १९८० नंतरच्या कवितेत याचे पडसात तीव्रतेने उमटताना दिसतात. कुणब्याच्या या स्थितीस जबाबदार असणा-या व्यवस्थेकडे कवी न्यायाची मागणी करताना दिसतात. तर वर्तमान वास्तव स्थितीत हतबल झालेला कुणबी पुन्हा पारंपारिक श्रद्धेतून प्राप्त परिस्थितीशी सामन्य करण्यासाठी लागणारी उर्जा मिळविताना दिसतो. औद्योगिकीकरणाच्या मागे धावणा-या या कृषिप्रधान देशाचा इतिहास कुणब्याच्याच रक्ताने माखलेला नसावा हा देश कृषिप्रधानच आसावा; हा ठेवा जपण्याचा या व्यवस्थेने प्रयत्न करावा अशी या कवींची इच्छा दिसून येते. हे वेगवेगळ्या भागातील कवी असले तरी शेतक-यांच्या वेदनेची दुःखाची लय प्रमाण असल्याचे जाणवते. म्हणूनच प्रातिनिधिक स्वरूपात घेतलेल्या या कवींची कविता देश, काल, प्रदेश यांच्या मर्यादा मोलांडून कालातीत होताना दिसते. या राजकीय व सामाजिक व्यवस्थेकडे शेतक-यांमार्फत न्यायाची मागणी करतात